

ОДЕСЬКЕ АРХЕОЛОГІЧНЕ ТОВАРИСТВО

Виключне багатство Одеської і сусідніх областей пам'ятками старовини, наявність в Одесі університету і археологічного музею стали необхідною умовою для створення Одеського археологічного товариства, завданням якого було б всебічне вивчення археологічних пам'яток Північного Причорномор'я, виявлення, охорона та збереження їх, широка популяризація наукових знань в цій області з метою виховання трудящих у дусі радянського патріотизму.

Одеські археологи — співробітники археологічного музею та університету — виступили з ініціативою створення такого товариства і знайшли підтримку громадськості міста, Міністерства культури УРСР, Інституту археології АН СРСР, Інституту археології АН УРСР і інших археологічних установ. Організаційний комітет ОАТ одержав 25 листів від видатних археологів країни, які гаряче підтримали ідею створення товариства та виявили бажання прийняти активну участь в його роботі.

15—16 травня 1959 року в Одесі відбулися організаційні збори Одеського археологічного товариства, на яких було присутніх 86 чоловік — археологи, історики, краєзнавці, студенти Одеси, запрошені вчені з Москви, Ленінграду, Києва, Кишинєва, Севастополя та ін. міст країни.

В організаційних зборах прийняли участь: член-кореспондент АН УРСР Л. М. Славін, доктор історичних наук В. Ф. Гайдукевич, доктор

історичних наук Т. С. Пассек, доктор історичних наук О. І. Тереножкін, кандидат історичних наук Д. Б. Шелов та ін.

Збори відкрила секретар Одеського міського комітету Комуністичної партії України Л. В. Гладка, яка визначила значення створення товариства та висловила впевненість в тому, що Одеське археологічне товариство буде сприяти дальшому розвитку радянської науки та комуністичного виховання.

З доповіддю «Археологічна наука в Одесі» виступив директор Одеського державного археологічного музею і доцент університету М. С. Синицин. Доповідач ознайомив присутніх з історією розвитку археологічної думки в Одесі, з діяльністю Одеського музею (заснованого у 1825 р.), колишнього Одеського товариства історії та старожитностей, яке відіграло велику роль у вивченні стародавніх пам'яток Причорномор'я, відмітив заслуги у вивченні нашого краю вчених, археологів та аматорів, що працювали у минулому в Одесі: І. О. Стемпковського, М. М. Мурзакевича, М. П. Надєждіна, В. Н. Юргевича, Е. Р. Штерна, О. Л. Бертге-Делагарда та ін.

Він зупинився також на роботі Одеської обласної Комісії Краєзнавства, яка продовжувала за радянських часів кращі традиції Одеського товариства по вивченню пам'яток старожитностей на території Одеської області. В своїй доповіді М. С. Синицин підкреслив успіхи одеських археологів в останній час.

«Археологія в Одеських виданнях 1917—1958 рр.»— так називалася слідуєча доповідь доцента Одеського державного університету М. В. Павлюка. Після доповіді збори затвердили статут Одеського археологічного товариства, яке об'єднує фахівців в області археології та історії Північного Причорномор'я, викладачів вищих учбових закладів і шкіл, музейних працівників, археологів, краєзнавців-любителів, студентів, усіх осіб, що приймають діяльну участь у виявленні, охороні та вивченні краю, що ведуть активну науково-освітню роботу в цій області.

На денному засіданні — 15 травня було обрано правління товариства, редакційну колегію видань товариства та ревізійну комісію.

На вечірньому засіданні—15 травня, денному та вечірньому засіданнях — 16 травня було заслухано і обговорено наукові доповіді співробітників Одеського державного університету і Одеського державного археологічного музею, які висвітлили дослідницьку роботу одеських археологів і нумізматів в останній час.

Цікавим було повідомлення краєзнавця В. І. Красковського «Про розвідки пам'яток палеоліту та мезоліту на території Одеської області». Південний захід України, де розташована Одеська область, на карті розповсюдження древньо-палеолітичних та пізньо-палеолітичних пам'яток був білою плямою. Велика наукова привабливість цього питання викликала у доповідача і краєзнавця А. М. Кремера бажання спробувати розв'язати його шляхом вивчення північно-західного Причорномор'я і в першу чергу території, розташованої південно-західніше Одеси. На протязі 1955—58 рр. В. І. Красковським і А. М. Кремером було зібрано деякі археологічні дані — результат розвідок долин тепер пересохлих рік Акаржі, Бараболю, Сарати та струмків, що впадають у Сухий лиман. Коло с. Великодолинське, Овідіопольського району, було відкрито пізньопалеолітичну стоянку — Велика Акаржа. На протязі 1957—59 рр. тут було зібрано 1837 кременів, серед яких 124 мають повторну обробку, та кістки тварин (бізона, зубра).

Влітку 1957 і 1958 років в результаті розвідок по річці Барабой, були виявлені стійбища пізньопалеолітичного і мезолітичного типу: на південь від села Добро-Олександрівка, Овідіопольського району, південніше станції Барабой і в гирлі річки Барабой. Пізньоазильську стоянку Михайлівка виявив А. Кремер коло села Михайлівки, Саратовського району, в берегових відслоненнях русла і дна долини р. Сарати. Матеріали, викладені В. І. Красковським, досить переконливо підтвердили припущення про заселення Одеської області в пізньопалеолітичний час.

Доповідь старшого наукового співробітника ОДАМ Е. Ф. Патокової була присвячена результатам археологічних розвідок музею в 1958 році, проведених по правому берегу річки Південний Буг, берегу р. Чічіклеї, узбережжю Березанського лиману і території Татарбунарського району, Одеської області. Розвідниками було відкрито ряд нових пам'яток, раніше невідомих в археологічній літературі, що відносяться в більшості своїй до скіфо-сарматського часу та доби полів поховань черняхівського типу. Найбільш виразний матеріал дали поселення коло сіл Ольшанка (Савранський р-н, Одеської області), Шестаково (Широколанівський р-н, Миколаївської обл.), Любашівка (Любашівський р-н, Одеської обл.), городище біля с. Старо-Покровка (Веселінівський р-н, Миколаївської обл.) і др.

Студент Одеського державного університету І. Т. Черняков познайомив з даними розвідок по берегу Дністровського лиману, де було обслідувано 4 городища античного часу, одне городище епохи пізньої бронзи, а також багато поселень та біля 70 курганів.

Учасники зборів прослухали доповідь доцента Одеського університету М. С. Синицина «Про результати польових робіт Одеського державного університету в 1957—1958 рр.». Доповідач в основному зупинився на розкопках двох городищ — Роксолани та Надлиманське.

Перше з них розташоване на північній околиці с. Роксолани, Овідіопольського р-ну, Одеської області, на високому надлиманському плато лівого берега Дністровського лиману. Городище має значний культурний шар (4 м). Розкопками було виявлено будівельні рештки різних періодів, рештки оборонних споруджень, земляні ями, знаряддя праці (з металу, кості, каменю), багато монет, уламки черепиці, чорнолаковий посуд, амфори, посуд місцевого виробництва та ін. Цікавим являється розкопаний підвал з викладеними з каменю стінами, площею більше 23 м² та глибиною 2,60 м. Підвал датується IV в. до н. е. Знайдені на городищі матеріали дозволяють припустити панування тут еллінської культури, хоч і досить відчутні елементи культури місцевих племен. Загальна кількість археологічних знахідок дозволяє визначити добу існування городища — V в. до н. е. — IV—V вв. н. е.

Друге городище розташоване коло села Надлиманське, Овідіопольського р-ну, Одеської області, на високому східному березі Карагольської затоки, Дністровського лиману. Тут також було виявлено будівельні залишки, рештки кріпосних споруджень, велику кількість різних матеріалів, серед яких почесне місце займають уламки грецької тари та побутовий матеріал місцевого виробництва. Археологічні знахідки дають можливість визначити час існування городища IV—III вв. до н. е.

М. С. Синицин повідомив, що розкопки цих городищ будуть продовжені в найближчий час, причому основні сили Одеського університету і Одеського археологічного музею будуть зосереджені в Роксоланах, бо городище руйнується водами лиману і взагалі являє великий інтерес

Повідомлення «Кілька греко-египетських теракот з колекції ОДАМ» зробив старший науковий співробітник І. Б. Клейман. Одеський музей

має значну збірку теракот з античних центрів Північного Причорномор'я та Середземномор'я. Доповідач виділив невелику групу теракот, що зображають греко-єгипетські божества: Афродіту—Ісіду, Пріапа, Гарпократа та ін. Наявність греко-єгипетських теракот в Ольвії, Керчі підтверджує зв'язки з еллінськими центрами та свідчить про розповсюдження греко-єгипетських культів на Північному Причорномор'ї.

У доповіді «Про причини кризи грошового обігу в Північному Причорномор'ї у III в. до н. е.» доцент Одеського державного університету П. Й. Каришковський вказав на те, що причиною грошової кризи на Боспорі з'явилась та крута ломка всього грошового господарства, яка була наслідком переходу у всьому елліністичному світі у кінці IV в. до н. е. функції міри вартості від срібла до золота.

Нумізматичній тематиці було присвячено і доповідь замісника директора ОДАМ О. Г. Сальникова «Монети скіфських царів, що карбувались у Ольвії». Доповідач дав загальну систематизацію монет Скілура, Фарзоя і Іненсімея. Він вважає невірним припущення Н. П. Розанової про посмертний випуск деяких монет царя Фарзоя та спробу переглянути датування монет цього царя, встановлене О. В. Орешніковим та А. М. Зографом.

Крім того, на зборах було заслухано та обговорено доповіді доцента Одеського університету І. Я. Яцко «Кістки зі слідами обробки з карстових печер коло Одеси» та доцента Ф. Є. Петруня «Маяки на Дніпрі та Чорне місто».

І. Я. Яцко показав присутнім кістки викопних верблюда та страуса з карстових печер під Одесою. Доповідач припускає, що вони мають сліди штучної обробки.

Ф. Є. Петрунь показав, що Чорне місто, «городище Чорне», «Чорний город» з одного боку та «Маяцькі переправи», «Маяк», з другого, про які є згадки в середньовічних письмових джерелах, відносяться до колишньої стародавньої переправи на лівому березі Дністровського лиману коло поселення Маяки.

Збори вітав від імені істориків шкіл Одеської області викладач Августовської середньої школи І. І. Козиренко, який подарував Товариству археологічні знахідки учнівського краєзнавчого гуртка.

Виступаючі одностайно схвалили роботу організаційного комітету ОАТ та висловили побажання Одеському археологічному товариству успіхів у роботі.

Учасники зборів переглянули цікавий звуковий кінофільм про розкопки в Ольвії та оглянули на місцях розкопки Ольвії, Тіри, Роксолан та Надлиманського.

Увечері 16 травня 1959 р. зібралось правління ОАТ, що прийняло у члени товариства перші 63 чоловіка, в тому числі ведучих археологів нашої країни: акад. Рибаківа Б. О., акад. Струве В. В., проф. Гракова Б. Н., члена-коресп. АН УРСР Бібікова С. М., проф. Артамонова М. І., члена-коресп. АН УРСР Славіна Л. М. та ін. Головою Товариства одностайно обрано директора Одеського археологічного музею, доцента університету М. С. Синицина. Замісниками голови — члена-кореспондента АН УРСР Л. М. Славіна та замісника директора ОДАМ О. Г. Сальникова. Було обрано казначея та секретаря товариства. Правління затвердило план роботи. Вирішено скликати річні збори товариства, на яких членами товариства будуть читатись доповіді на історико-археологічні теми. По мірі нагромадження матеріалів товариство буде видавати «Записки Одеського археологічного товариства». В «Записках» будуть друкуватися дослідження, що мають наукову актуальність, повідомлення та матеріали по археології та історії Північного Причорномор'я. Товариство підготує

та буде видавати науково-популярну літературу по окремих археологічних пам'ятках, їх охороні та по стародавній історії Північного Причорномор'я, розгорне лекційну пропаганду і т. ін. План товариства націлено на виконання завдань, поставлених ХХІ з'їздом КПРС перед радянськими істориками та археологами.

О. А. Ашрафіан.
